**TIETO- JA TEKNOLOGIAPOLITIIKAN POIKKIHALLINNOLLINEN JOHTAMINEN**

## 1. Motiivi: Suomi takaisin digitalisaation ja teknologian hyödyntämisen kärkimaaksi

Suomen on tavoiteltava maailman kärkeä digitalisaation, datan, tekoälyn, innovaatioiden ja teknologian hyödyntämisessä. Suomen tulisi valita onnistuminen tässä tavoitteessa strategiseksi kärjekseen ja muokata julkinen hallinto ja johtaminen sekä poliittinen päätöksentekojärjestelmä tukemaan tätä tavoitetta. Digitalisaatiolla, innovaatioilla, tekoälyllä sekä datan hyödyntämisellä tulee olemaan suuri merkitys kansallisen kilpailukyvyn ylläpitämisessä ja parantamisessa, sillä teknologian kehitys on tuottavuuden kasvun keskeisin ajuri.

Suomi on jäänyt tuottavuuskehityksessä jälkeen kilpailijamaistamme, kuten Ruotsista, vuodesta 2008 alkaen. Työ- ja elinkeinoministeriön raportin mukaan Suomi ei ole hyötynyt kilpailijoidensa tavoin teknologian kehityksestä eikä investoinneista tieto- ja viestintätekniikkaan niin, että kehitys olisi heijastunut tuottavuuden kasvuun.[1] Raportin mukaan kansainvälinen vertailu paljastaa, ettei Suomi kulje nyt samalla tavalla uuden teknologian hyödyntämisen ja talouden rakennemuutoksen eturintamassa kuin vielä muutama vuosikymmen sitten.

Suomi on nostettava takaisin digitalisaation ja teknologian hyödyntämisen kärkimaaksi ja tuottavuuskehitys on käännettävä kasvu-uralle. Maailma on keskellä teknologian ja talouden murrosta, joka tarjoa ennennäkemättömiä mahdollisuuksia tuottavuuden ja hyvinvoinnin kasvattamiseen, eikä meillä ole varaa jättää mahdollisuuksia hyödyntämättä. Suomen tulee maana tavoitella digijohtajuutta niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla.

Digitalisaatio mullistaa ja läpileikkaa kaikki talouden ja yhteiskunnan sektorit. Koronapandemia vain vauhditti tätä muutosta. Liikenne, teollisuus, kauppa ja esimerkiksi terveydenhuolto kokevat ennennäkemättömiä muutoksia digitalisaation seurauksena. Etäpalveluiden määrä kasvaa ja jaettu data sekä eri toimialojen arvoketjujen muutokset mahdollistavat uusien liiketoimintojen syntymisen. Teollisuudessa IoT aikaansaa uuden teollisen vallankumouksen. Teollisuuden älyratkaisut sekä niiden pohjalta kehitetty kansainvälinen palveluliiketoiminta kasvattavat tuottavuutta ja yritysten kilpailukykyä. Maantieteen merkitys vähenee, kun digitalisaatio kutistaa yritysten etäisyyttä maailman markkinoihin ja tuo ihmisille julkiset palvelut kotiin verkon välityksellä.

### 1.1. Velan vastapainoksi kasvua ja parempaa tuottavuutta

Talousennusteet eivät näytä ruusuisilta. Hidastuva talouskasvu ei tule tarjoamaan vetoapua julkiselle taloudelle lähivuosina vaan tulee johtamaan alijäämän kasvun kiihtymiseen. Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen kasvaa valtiovaraministeriön mukaan hieman alle 73 prosenttiin vuoden 2023 aikana. Ilman julkista taloutta vahvistavia toimia velkasuhde jatkaa kasvuaan koko 2020-luvun ajan. Vaikka on selvää, että tulevina vuosina tullaan tarvitsemaan valtiontaloudessa menojen sopeutuksia, on yhtä selvää, että samanaikaisesti on panostettava tuottavuutta kasvattaviin toimiin ja mahdollistettava uutta kasvua. Näissä toimissa digitalisaation, tiedon ja teknologian täysimittaisen hyödyntämisen tulee olla keskeisessä roolissa.

Julkisten palveluiden tuottavuuden kasvattamisessa digitalisaation avulla piilee merkittävää potentiaalia julkisen talouden vakauttamiselle. Esimerkiksi Euroopan komission vuoden 2018 arvion mukaan väestön ikääntymisestä aiheutuvien kustannusten kasvu Suomessa vaatii julkisen

[1] Teknologia, investoinnit, rakennemuutos ja tuottavuus – Suomi kansainvälisessä vertailussa, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja (2020:5)

talouden sopeuttamista 2 prosentilla suhteessa BKT:hen, jotta julkisen velan suhde BKT:hen saadaan vakautettua. [2] Tämän 4-5 miljardin euron vakauttamisen Euroopan komissio, samoin kuin OECD, katsoi vielä muutama vuosi sitten olevan saavutettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteellisella uudistamisella.

Vaikka nykymallilla toteutettuna sote-uudistuksella tuskin tullaan komission arvioimaa julkisen talouden vahvistamista saavuttamaan, on digitalisaation avulla mahdollista toteuttaa sote-palveluiden merkittävää tuottavuuden kasvattamista. Samanaikaisesti digitalisaation laajempi hyödyntäminen voi laajentaa palveluiden saatavuutta ja monipuolisuutta.

Digitalisaation ja teknologian laajemmalla hyödyntämiselle pystytään tehostamaan julkisia palveluita ja edistämään kilpailukykyistä toimintaympäristöä myös esimerkiksi yritysten lupa-asioissa. Sujuvilla digitaalisilla palveluilla pystyttäisiin hoitamaan investointien luvitus yhdeltä luukulta ja purkamaan pullonkauloja hidastamasta yritysten investointeja. Ratkaistavissa olisi myös kansainvälisten osaajien oleskelulupaprosessin ongelmat. Sähköinen tunnistautumisen käyttöönotto ja digitaaliset prosessit nopeuttaisivat osaajien maahantuloa ja lisäisivät Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten osaajien silmissä.

Teknologialla ja digitalisaatiolla on myös keskeinen rooli ilmastonmuutoksen torjunnassa, vihreässä siirtymässä ja uudessa kestävän kasvun maailmassa. Kaiken kaikkiaan tiedon ja teknologian avulla pystytään ratkaisemaan Suomen suurempia ja pienempiä ongelmia, parantamaan kilpailukykyä sekä saavuttamaan kilpailuetua keskeisiin verrokkimaihimme nähden.

### 1.2.Pirstaloituminen ja johtajuuden puute nykytilan ongelmana

Suomen kehitys digitalisaatioon liittyen on hidastunut viime vuosien aikana. Suomesta puuttuu pitkäjänteinen kokonaisvaltainen strategia siitä, miten digitalisaation, tekoälyn ja datan mukanaan tuomia etuja voidaan täysimittaisesti hyödyntää. Taustatyö on tehty tällä hallituskaudella. Esimerkiksi Teknologianeuvottelukunta, Kestävän kasvun työryhmä, Tekoäly 4.0 -ohjelma sekä parlamentaarinen TKI-työryhmä ovat kaikki esittäneet huolensa Suomen kilpailukyvystä sekä pitkään jatkuneesta heikosta tuottavuuskehityksestä ja tarjonneet useita ratkaisuehdotuksia. Seuraavaksi tarvitaan yhtenäistä toimeenpanoa ja johtajuutta.

Tieto- ja teknologiapolitiikan nykytilaa vaivaa ennen kaikkea johtajuuden puute. Kun tavoitteiden edistäminen on horisontaalisesti eri ministeriöiden vastuulla, se ei ole kenenkään vastuulla. Yhteistyötä ja koordinaatiota on parannettu, mutta yhteistyö ei poista vuosikymmenien siiloja, jotka ministeriöiden välille ovat syntyneet. Tämän lisäksi budjettivastuu on jokaisella ministeriöllä erikseen. Todellinen valta liikkuu aina rahan mukana, ja tämä on nykymallissa pirstaloitunut eri ministeriöihin.

Pirstaloituminen on myös haitannut Suomen EU-vaikuttamista tieto- ja teknologiasektorilla. Suomen kannalta strategisesti tärkeitä hankkeita ei ole pystytty tunnistamaan riittävän ajoissa, jotta niiden osalta olisi pystytty tekemään ennakkovaikuttamista parhaalla mahdollisella tavalla. Kuten monella muullakin sektorilla, Suomi on päätynyt digi- ja datahankkeissa enemmänkin reagoimaan Euroopan komission antamiin esityksiin kuin ollut vaikuttamassa esitysten sisältöön niin, että ne olisivat olleet jo ehdotuksina Suomen ja suomalaisten yritysten kilpailukyvyn kannalta optimaalisia.

Tällä hallituskaudella on perustettu digitoimisto, jonka tehtävänä on vahvistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä, koordinaatiota ja tiedonkulkua digitalisaatiossa ja datataloudessa. Digitoimisto ylläpitää

[2] European Commission (2018), the 2018 Fiscal Sustainability Report

digi-, data- ja tietopolitiikan tilannekuvaa eli digisalkkua. Digitoimisto tukee työllään digitalisaation, datatalouden ja julkisen hallinnon kehittämisen ministerityöryhmän toimintaa. Digitoimiston perustaminen on ollut kannatettava ja oikeansuuntainen askel. Koordinaatiota ja yhteistä tilannekuvaa tarvitaan. Digitoimiston toiminta on kuitenkin vähintäänkin ministeriöiden hyvän tahdon varassa, sillä Digitoimistolla ei ole riittävästi valtaa nyt tarvittavan muutoksen läpiviemiseen.

Tiede- ja teknologiapolitiikalta puuttuu tällä hetkellä strateginen painoarvo, jolla Suomi voisi saavuttaa merkittävää kansainvälistä kilpailuetua. Tieto- ja teknologiapolitiikan nostaminen Suomen menestyksen strategiseksi kärjeksi vaatii, että tavoitteita johdetaan yhteistyön lisäksi riittävällä painoarvolla sekä yhtenäisellä budjetilla että sen tuomalla vallalla.

Tuntuu, että tarvittavan muutoksen mittasuhteita ei olla ymmärretty. Karrikoidusti voitaisiin todeta, että tarvitsemme siirtymän ”digihankehumpasta” strategiseen johtajuuteen, jossa Suomen tulevaisuuden menestys rakennetaan tieto- ja teknologiapolitiikan ympärille ja Suomi on digitalisaation kärkimaa kansainvälisesti.

### 1.3.Mihin resurssien pirstaloituminen ja niukkuus johtaa? – Case aineettomat oikeudet

Nykytilanteessa tieto- ja teknologiapolitiikan resurssit ja asiantuntijuus ovat pirstaloituneet, mikä tarkoittaa resurssien tehotonta käyttöä ja niukkuutta. Eri ministeriöissä tieto- ja teknologiapolitiikan keskeiset palaset saattavat joutua kamppailemaan resursseista ministeriön muiden tehtävien kanssa. Kokonaisharkinta resurssien allokaatiosta tehdäänkin ministeriön toimialan sisällä, eikä tieto- ja teknologiapolitiikan kokonaisuutta tai sen tavoitteita huomioiden.

Esimerkki tästä ovat aineettomat oikeudet, joiden lainsäädäntötyö on jaettu työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön kesken. Työ- ja elinkeinoministeriö hoitaa teollisoikeudet ja opetus- ja kulttuuriministeriö tekijänoikeuden. Suomen kilpailukyky on nyt ja jatkossa pitkälti kiinni siinä, jäävätkö tekeillä olevat investoinnit ja innovaatiot Suomeen vai valuvatko nyt satsattavat varat ulkomaille. Niinpä niiden suojaamiseen ja hyödyntämiseen liittyvän kotimaisen lainsäädännön tulee olla kunnossa ja ajan tasalla. Tämä tarkoittaa sitä, että lainsäädännön on oltava selkeää, riittävän helppokäyttöistä ja Suomen kansainvälisten velvoitteiden mukaista. Tämä edellyttää virkamieskunnalta IPR-osaamista sekä aktiivista osallistumista EU-tason lainvalmistelutyöhön.

Tällä hetkellä lainvalmistelutilanne on yritysten ja muiden alan näkemysten mukaan huolestuttava kuten käy ilmi IPR-strategian taustaselvityksen[3] yhteydessä raportoiduissa alan kannanotoissa. Työ- ja elinkeinoministeriön osalta pienetkin tarpeelliset osittaisuudistukset ovat pääsääntöisesti jääneet tekemättä, sillä IPR-asioita hoidetaan yksinkertaisesti liian pienillä resursseilla. Myös opetus- ja kulttuuriministeriössä lainsäädäntötyöhön varattu resursointi on niukkaa, mikä näkyy esimerkiksi ongelmina tällä hetkellä valmisteilla olevan tekijänoikeuslain uudistamisen yhteydessä liittyen DSM- ja verkkolähetysdirektiivien voimaan saattamisessa. Resurssien pirstaloituminen on johtanut valmisteluresurssien niukkuuteen ja ministeriöiden keskinäisiin hännänvetoihin.

### 1.4. Eduskunnasta puuttuu tieto- ja teknologiapolitiikan puolestapuhujat

Ottaen huomioon tieto- ja teknologiapolitiikan keskeisen merkityksen Suomen menestyksen ja kilpailukyvyn kannalta, vaatisi sektori oman valiokunnan eduskunnassa. Nykytilanne, jossa digitalisaatioon, dataan, innovaatioihin, tekoälyyn ja teknologiaan liittyvät lainsäädäntöehdotukset

[3] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162922

käsitellään tapauskohtaisesti eri valiokunnissa, johtaa tilanteeseen, jossa Suomessa ei ole juurikaan kansanedustajia, jotka profiloituisivat tieto- ja teknologiapolitiikan asiantuntijoiksi.

Samanaikaisesti sektorin lainsäädäntö on kehittymässä yhä monimutkaisemmaksi ja asiantuntijuutta vaativaksi. Päätöksenteon laatu kärsii, kun kansanedustajilla ei ole mahdollisuuksia, eikä kannusteita perehtyä riittävällä syvyydellä digiin, dataan, innovaatioihin ja teknologiaan liittyvään lainsäädäntöön. Sama pätee myös eduskunnan valiokunnissa työskenteleviin virkamiehiin. Tämä päätöksenteon pirstaloituminen eduskunnassa hankaloittaa sidosryhmien ja päättäjien välillä käytävää tiedonjakamista ja dialogia. Tilanne johtaa myös siihen, että kansanedustajat eivät käy aiheesta julkisuudessa juurikaan keskustelua, mistä syystä aihe ei saa myöskään median uutisoinnissa ansaitsemaansa painoarvoa ja kiinnostusta kansalaisten keskuudessa. Asia, joka on Suomen menestyksen ja kilpailukyvyn kannalta keskeinen, jää sivurooliin.

## 2. Ehdotusten arviointi

Yhtenäinen valtioneuvosto

Ministeriöiden siiloutuminen ja jäykät rakenteet ovat tieto- ja teknologiapolitiikkaa laajempi ongelma. Ministeriöiden siilot estävät asioiden edistämistä ketterästi, strategisesti ja ilmiöpohjaisesti. Laajojen yhteiskunnallisten uudistusten toteuttaminen on usein hankalaa, kun aikaa ja energiaa tuhraantuu ministeriöiden välisiin kiistoihin. Pahimmillaan ministeriöiden välinen erimielisyys estää uudistuksen toteuttamisen kokonaan. Ministeriöiden toimialojen jaottelut on tehty vuosisata sitten, eikä jako kaikilta osin vastaa nykymaailman toimintaympäristöä.

Valtioneuvostosta tulisi perustaa Ruotsin mallin mukainen valtioneuvoston virasto johtamaan hallitusohjelman toteuttamista ja lainsäädäntöhankkeiden prosesseja. Nykyisten ministeriöiden tulisi toimia valtioneuvoston viraston pääosastoina. Samalla ministeriöiden hallinnonalat tulisi päivittää nykyaikaan. Valtioneuvoston virasto varmistaisi selkeän johtajuuden ja mahdollistaisi uudistusten ja strategisesti tärkeiden asioiden läpiviemisen paremmin sekä poistaisi ministeriöiden välille syntyneitä siiloja.

Digiministerityöryhmä ja digitoimisto 2.0

Digitoimiston perustaminen on ollut kannatettava asia ja askel parempaan suuntaan tieto- ja teknologiapolitiikan koordinoinnissa. Digitoimisto on edesauttanut yhteisen tilannekuvan syntymisessä ministeriöiden välillä ja parantanut yhteydenpitoa sidosryhmiin, kun tarjolla on ollut ns. yksi luukku tieto- ja teknologiapolitiikan kysymyksissä. Digitoimisto on myös parantanut Suomen EU-vaikuttamisen koordinointia tieto-teknologiapolitiikkaan liittyen.

Digitoimiston tulevaisuuden rooli riippuu siitä, minkälaiset tavoitteet ja painoarvo tieto- ja teknologiapolitiikalle asetetaan. Jos painoarvoa ja tavoitetasoa halutaan nostaa niin kuin pitäisi, digitoimistolla ei ole riittävästi resursseja, valtaa ja työkaluja, edistää nykyistä merkittävästi kunnianhimoisempia tavoitteita. Digitoimiston on vaikea ottaa johtajuutta ja lähteä edistämään strategista, laajempaa yhteiskunnallista uudistusta ilman budjettivaltaa. Nykymuotoisen digitoimiston rooli voi olla enintään koordinoiva, sillä johtajuus tulee digitoimistomallissa aina säilymään pirstaloituneena eri ministeriöillä.

Digisektorin yhteiskehitysbudjetti

Kuten todettua, digitoimiston toimintaa rajoittaa budjettivallan puuttuminen, joka aiheuttaa johtajuusvajeen. Olisi kuitenkin virhe yrittää paikata tämä vaje digisektorin yhteiskehitysbudjetilla.

Digisektorin yhteiskehitysbudjetti, hallinnoisi sitä digitoimisto tai digiministeri ilman ministeriötä, ei pystyisi korvaamaan aidon budjettivallan puuttumisen aiheuttamaa valtavajetta. Digisektorin yhteiskehitysbudjetti johtaisi todennäköisesti hankeluonteisen rahoituksen jakamiseen eri tahoille – eli siis resurssien pirstaloituneeseen ja lyhytjänteiseen käyttöön sekä mahdollisesti myös poukkoilevaan politiikkaan, jonka vaikuttavuus voisi jäädä heikoksi.

Toisaalta voidaan argumentoida, että digisektorin yhteiskehitysbudjetti kokoaisi nykyisen, pirstaleisen hankerahoituksen yhteen ja mahdollistaisi hankkeiden paremman koordinoinnin ja priorisoinnin. Tämä voisi olla järkevää. Pirstaloituneen hankerahoituksen vaikuttavuutta voisi olla mahdollista nostaa esimerkiksi kokoamalla hankerahoitusta suurempiin kokonaisuuksiin. Jälleen on kuitenkin arvioitava, mitä ollaan tavoittelemassa. Tyydymmekö pyörittämään digihankkeita vai haluammeko parantaa Suomen kilpailukykyä ja tuottavuutta ja nostaa Suomen uuden teknologian hyödyntämisen kärkimaaksi.

Digiministeri ilman ministeriötä

Digiministeri lisäisi tieto- ja teknologiapolitiikan painoarvoa ja allokoisi asioiden johtajuuden selkeästi ministerin vastuulle. Digiministeri nostaisi tieto- ja teknologiapolitiikan tasavertaiseksi aihealueeksi valtioneuvostossa muiden sektoreiden kanssa ja mahdollistaisi sektorin nostamisen strategiseksi menestyksen kärjeksi. Digiministerin myötä tieto- ja teknologiapolitiikalla olisi mahdollisuus saada suurempaa roolia julkisessa keskustelussa, joka lisäisi kansalaisten ja yritysten tietosuutta ja voisi omalta osaltaan vauhdittaa yhteiskunnan digitalisoitumista. Digiministeri toimisi eduskunnassa tieto- ja teknologipolitiikkaan ja innovaatioihin liittyvien hallituksen esitysten esittelijänä ja mahdollistaisi siten myös monipuolisemman aiheeseen liittyvän keskustelun päätöksenteon kaikilla tasoilla. Digiministeri olisi luonteva henkilö edistämään tieto- ja teknologiapolitiikkaa myös kansainvälisesti.

Digiministeri tarvitsee kuitenkin oman ministeriön. Ilman ministeriötä digiministerin rooli ja vaikutusvalta jäisivät todennäköisesti torsoiksi. Jälleen kerran kyse on tavoitetasosta. Digiministeri ilman ministeriötä parantaisi todennäköisesti tilannetta nykyisestä, mutta riskinä olisi, että ilman omaa valmistelevaa virkamieskoneistoa ja budjettivaltaa, digiministerin rooli jäisi pinnalliseksi. Jos digiministerillä ei olisi riittävästi todellista valtaa ja ministerin uskottavuus kärsisi, saattaisi se heikentää koko tieto- ja teknologiapolitiikan asemaa.

Virtuaalinen ministeriö

Virtuaalinen ministeriö on kiinnostava ajatus, mutta sen toimivuus herättää epäilyjä. Mitä virtuaalinen ministeriö tarkoittaisi? Pyrittäisiinkö luomaan nykyisiä ministeriöitä vastaava toimintamalli, joka toimisi virtuaalisesti vai pyrittäisiinkö luomaan jotain aivan uutta? Tarkoittaisiko virtuaalinen ministeriö sitä, että kaikista nykyisistä ministeriöistä kerättäisiin sopivat virkamiehet virtuaalisesti yhteen niin, että heidän työpisteensä säilyisivät nykyisissä paikoissaan, mutta työskentely tapahtuisi virtuaaliministeriössä? Vai olisi olisiko kyseessä täysin uudenlainen ”ministeriö” löyhästi ymmärrettynä niin, että sen kokoonpano voisi pitää sisällään myös ulkopuolisia asiantuntijoita ja sidosryhmien edustajia ja uudenlaisia työskentelytapoja?

Virtuaaliministeriön toimivuus riippuisi tavoitetasosta, virtuaaliministeriölle annettavan vallan laajuudesta, resursseista sekä johtamismallista. Uhkana olisi, että virtuaalisena toteutettu ministeriö jäisi hajanaiseksi ja että sen rooli jäisi olemassa olevalle ministeriörakenteelle alisteiseksi. Tämä tarkoittaisi, että virtuaalisen ministeriön rooli jäisi enemmänkin koordinoivaksi kuin johtavaksi. Paljon riippuisi käytännön toteutuksen yksityiskohdista. Virtuaalinen ministeriö voisi olla askel

eteenpäin nykyisestä digitoimistosta, mutta se jäisi vaikuttavuudeltaan todennäköisesti merkittävästi heikommaksi kuin ns. oikea ministeriö.

Tieto- ja teknologiapolitiikan valiokunta

Tieto- ja teknologiapolitiikan (tai vastaava nimi) valiokunnan perustaminen eduskuntaan olisi kannatettavaa. Valiokunta mahdollistaisi kansanedustajille paremman erikoistumisen aihealueeseen ja parantaisi siten päätöksenteon laatua. Valiokunta nostaisi tieto- ja teknologiapolitiikan merkitystä sekä edistäisi aiheesta käytävää laajempaa yhteiskunnallista keskustelua.

Tieto- ja teknologiapolitiikan valiokunnan perustaminen eduskuntaan olisi yksi pala lainsäädäntöprosessin kokonaisuutta. Suomen nostaminen digin, datan, innovaatioiden ja teknologian hyödyntämisen kärkimaaksi ei onnistu pelkästään uuden valiokunnan perustamisella eduskuntaan. Samaan aikaan on varmistettava, että myös lainsäädännön valmisteluprosessit ja niiden johtaminen muutetaan tavoitetta tukeviksi.

Tieto- ja teknologiapolitiikan valtiosihteeri

Tieto- ja teknologiapolitiikan valtiosihteeri olisi kevyempi versio digiministeristä. On vaikea nähdä, miten valtiosihteeri lisäisi merkittävästi johtajuutta tieto- ja teknologiapolitiikassa, varsinkin jos uuden valtiosihteerin nimittämisen lisäksi ei tehtäisi muita uudistuksia. Valtiosihteerin merkitys tieto- ja teknologiapolitiikan vaikuttavuuden ja painoarvon lisäämisessä riippuisi täysin siitä, minkälainen olisi se kokonaisuus, jonka osana valtiosihteeri toimisi.

## 3. Johtopäätökset

Tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollisen johtamisen uudistaminen on kokonaisuus. Jos uudistetaan vain yksittäisiä pieniä palasia lainsäädäntöprosessista ja kokonaisuudesta, uudistuksen vaikuttavuus jää heikoksi. Eri esitysvaihtoehdoista voi olla koottavissa vähemmän tai enemmän vaikuttava uudistuspaketti. Esimerkiksi yksin uuden valiokunnan perustaminen eduskuntaan ei riitä, mutta jos uuden valiokunnan lisäksi nimitetään digiministeri, on vaikutus suurempi. Jos vielä digiministerin resursseja turvataan omalla budjetilla, lisääntyy vaikuttavuus.

Ennen kuin päätetään uudistuksen sisällöstä, on kuitenkin asetettava tavoite sille, mitä uudistuksella tavoitellaan. Tieto- ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollisen johtamisen uudistamisella pitäisi tavoitella sitä, että Suomi nousee maailman kärkimaaksi digitalisaation, datan, innovaatioiden, tekoälyn ja teknologian hyödyntämisessä. Suomen tulisi valita onnistuminen tässä tavoitteessa strategiseksi kärjekseen ja muokata julkinen hallinto ja johtaminen sekä poliittinen päätöksentekojärjestelmä tukemaan tätä tavoitetta. Tämän tavoitteen toteuttamisella voisimme saavuttaa merkittäviä tuottavuushyötyjä niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla, tarjota kansalaisille ja yrityksille maailman toimivimmat digipalvelut sekä saavuttaa kilpailuetua suhteessa verrokkimaihimme.

Jos tavoittelemme maailman kärkeä, kuten meidän pitäisi, tarvitsemme merkittävän muutoksen tieto- ja teknologipolitiikan poikkihallinnolliseen johtamiseen ja asemaan poliittisessa päätöksenteossa ja lainvalmistelussa. Muutoksen on lähdettävä siitä, että muutamme valtioneuvoston kanslian valtioneuvoston virastoksi ja nykyiset ministeriöt viraston pääosastoiksi.

Ennen kaikkea tarvitsemme tieto- ja teknologiapolitiikalle oman digiministeriön (tai pääosaston valtioneuvoston virastossa). Digiministeriöön siirrettäisiin viestinnän ja digitalisaation puoli nykyisestä liikenne- ja viestintäministeriöstä sekä innovaatio-, tieto- ja teknologiapolitiikan asiat

työ- ja elinkeinoministeriöstä sekä opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Samalla myös muuta ministeriörakennetta olisi syytä järkevöittää. Maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön sekä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalat tulee järjestää uudelleen niin, että uusiksi ministeriöiksi perustettaan digitalisaatioministeriön lisäksi ilmasto- ja energiaministeriö sekä rakennetun ympäristön ministeriö. Ilmasto- ja energiaministeriöön olisivat yhdistettyinä niin luonnonvaroihin kuin energiaan liittyvät kysymykset. Rakennetun ympäristön ministeriöön taas kuuluisivat liikenteeseen, infrastruktuuriin ja asuntopolitiikkaan liittyvät asiat.

Digiministeriö ei täysin poista tarvetta digitalisaation poikkihallinnolliseen koordinaatioon, sillä digitalisaatio poikkileikkaa kaikki yhteiskunnan osa-alueet ja on merkittävässä roolissa esimerkiksi terveydenhuollon palveluiden kehittämisessä. Tämä poikkihallinnollinen koordinaatio olisi luonteva tehtävä digiministeriölle.

Digiministeriö, valtioneuvoston muuttaminen virastoksi sekä eduskuntaan perustettava tieto- ja teknologiapolitiikan valiokunta mahdollistaisivat tieto- ja teknologiapolitiikan vaikuttavan johtamisen ja asian nostamisen Suomen menestysstrategian ytimeen. Laajan hallinnollisen uudistuksen tekeminen voi tuntua työläältä, mutta tarpeellista uudistusta ei voi lykätä loputtomiin. Suomi tarvitsee suunnanmuutoksen. Digi, data, tekoäly ja teknologia ovat ne menestystekijät, joihin tarttumalla ikääntyvällä ja velkaantuvalla Suomelle on vain voitettavaa.

Juho Romakkaniemi
Toimitusjohtaja, Keskuskauppakamari

Johanna Sipola
Johtaja, Keskuskauppakamari